

חדשות עולם הספר

במה ליוצרים ועורכים תורניים

גיליון 16

דבר המערכת

גם לדור אחרון זכרך לא ימוש סלה

בי"ג אב חל יום פטירת רבה של וילנא, הרב אברהם אבא פאסוועלער (פּוֹסְבֶּלֶר), אשר כונה בפי כל רבי אבא'לי, והיה מגדולי הדור בתקופתו. אמנם, מאז המחלוקת הקשה בדבר כהונתו של רבי שמואל בן אביגדור, התקבלה החלטה שלא למנות מכאן ואילך רב רשמי לוויילנה, אך הראב"ד שימש בפועל כרב שאינו רשמי.

רבי אבא'לי שהיה מו"צ בוילנא, התמנה לראב"ד בהושענא רבה תקס"ד, לאחר פטירתו של הראב"ד רבי דוב בער טרייוויש (בעל "רביד הזהב"), וכיהן באופן לא רשמי כרבה של וילנא. בשל עיסוקיו הרבים בצרכי ציבור שאף חצו את גבולותיה של וילנא, לא הביא רבי אבא'לי את חידושו ואת תשובותיו לדפוס, ויתכן כי בשל כך שמו של גאון זה נשתקע.

בגליון זה נרים מעט את שולי אדרתו, ניגע בתורתו ובפועלו, וניקח עימנו צידה לדרך.

העורך

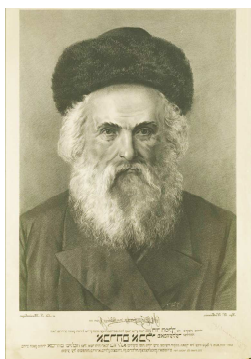
מדברי רבותינו

חידוש אחד

"הסטייפלער" היה מעודד מאד לסדר עניינים לדפוס ולהדפיסם. וכך היה אומר: זו תועלת עצומה למחבר עצמו, שעל ידי זה הוא משועבד לברר היטב את הענין עד תכליתו - עד מקום שידו מגעת, שאם לא כן איך יכתוב?!

והוסיף עוד: הנה הגאון רבי אבא'לי פאסוועלער זצוק"ל שהיה ראב"ד בוילנא בדור שאחרי הגר"א, והיה משיב תשובות לאלפים לכל קצוי ארץ וים רחוקים, והיה מחדש עצום בתורה. ואמרו עליו שכד נח נפשיה שבק בתרי שישים שקים מלאים חידושי תורה, אבל לא הדפיס כלום בחייו וכל עמלו ויגיעו הנ"ל לא הגיע לידי הלומדים ומי יודע איה מקומו.

רק דבר חידוש אחד שהביא בשמו בספר חיי אדם (סי' כב סע' י), שמי ששכח המלך הקדוש בתפלת ערבית דליל ראש השנה, יש לומר דאין צריך לחזור כמו שאין צריך לחזור מי ששכח יעלה ויבוא בתפלת ערבית של ליל ראש חדש מהטעם דאין מקדשין את החודש בלילה.

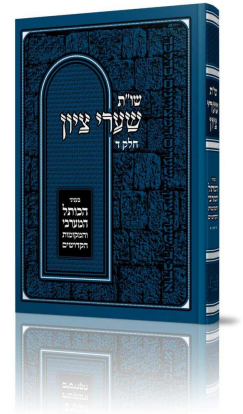
ועל חידוש יחיד זה ממנו שהגיע לידיעת הלומדים, הנה רבו עד מאד הנושאים ונותנים בדבריו (ראו שעה"צ סי' תקפ"ב סק"ד), ואילו כל שישים השקים של חידושי-תורה הנפלאים שלו, לא ידע איש מקומם (פניני רבנו הקהלות יעקב עמ' יב).

חדשות הספר

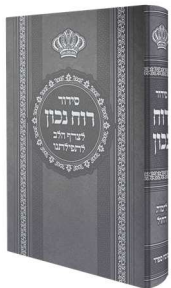
"שו"ת שערי ציון" - חלק רביעי של שאלות ותשובות ובירורי ההלכה בעניינים הנוגעים אל מקום המקדש: זכר לחורבן, קדושת המקום העפר והאבנים, אכילה ושתייה ברחבת הכותל המערבי, אמירת סליחות קודם חצות, כשרות סוכת הכותל ועוד עניינים רבים, כפי שהורה הרה"ג **רבי שמואל רבינוביץ שליט"א** רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים.

אחד מהמקרים המפורסמים שנידון בחלק זה הוא מעשה שארע בי"א אב תשע"ח. בשעת תפילת הנוץ החמה, התנתקה מהכותל אבן במשקל ארבע מאות קילו, ונפלה לרחבת הכותל.

השאלות שעלו בעקבות מקרה זה הינן: א. האם האיסור "לא תניף עליהם ברזל" נאמר על נעיצת חלקי ברזל באבן כדי להדקה למקומה? ב. האם אבק הקידוח טעון גניזה. ג. מי יעסוק במלאכה יהודי שטבל או נוכרי?

הרה"ג רבי אביגדור נבנצל שליט"א כתב בהסכמתו לספר: ראיתי בהתפעלות את ספרו אשר הראני חלק נוסף מספר "שערי ציון" וכולו מחמדים בנוי לתלפיות, דבר דבור על אופניו, כל שאלה מנומקת מהש"ס והראשונים עד אחרוני האחרונים, וקביעת ההלכה למעשה ונימוקו עמו, ועברתי על כולו והנני מסכים עמו על פסקיו ומסקנותיו. גם **מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל** הצטרף לדברים אלו.

"סידור רוח נכון" - הסידור כולל מבנה מיוחד של פירושים המיוסדים על דברי חז"ל ורבותינו הראשונים והאחרונים. בנוסף, על כל קטע מהתפילה מובאת הדרכה כיצד להגיע אל עבודת הלב - זוהי תפילה.

"שפתי ישנים" - ליקוט פירושים וחיידושי הלכות שנתגלו בחזיונות לילה לגדולי עולם, ערוכים ומסודרים לפי נושאים: תנ"ך ותפילה, ארבעת חלקי שו"ע, מועדים וזמנים, גלות וקץ הגאולה ועוד. וכן לקט פירושים והליכות מפי אליהו הנביא זכור לטוב, כפי שגילה לגאוני וצדיקי הדורות. ובסופו קונטרסי החלומות מרבי שמואל העליר אב"ד צפת, ומרבי יעקב חיים סופר בעל כף החיים.

שאלת חכם

כיצד ראוי לנקד במקום שיש הבדל בין המקורות והמסורת - לשפת הדיבור?

כמובן שראוי להבדיל, בין מקום שהשינוי אינו בולט וניכר, למקום שהניקוד נראה זר ותמוה. לדוגמה: הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הי"ח) כתב: וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולא למנה עם שאר העניים האמללים. אמנם אף שביחיד הוא: אַמְלַל (תהילים ו, ג), ברבים אנו מוצאים (נחמיה ג, לד): הַיְהוּדִים הָאֲמַלְלִים, וכאן צריך לדעת האם עדיף לתפוס את ניקוד המסורה, או את ההגיה השגורה?

דוגמה נוספת: השם בתיה שבידוע כבר עורר פולמוס נרחב כיצד יש להגותו, האם כלשון הפסוק (דה"י א' ד יח): בְּתֵיָהּ, או כפי שהורגלנו: בְּתֵיָהּ, ומכאן לעניינו כיצד לנקדו.

רבי אבא'לי נדרש לנושא זה, והשיב (באר אברהם ס'י קח): שהולכים אחר מנהג העולם לקוראו בפת"ח, ואף לבת פרעה קוראים כן. ועוד יש להמליץ ששמה בחיריק הוא שמה המצרי שניתן לה בעת לידתה, ויען שנעשית צדקנית הרגילו עצמם בני ישראל לשנות שמה כדי להזכירה לשבח. ולכן אין לכתוב בגט בְּתֵיָהּ מלא, כי העיקר כמו שאומרים העולם.

יש לך מושג?

סלאוויטא או וילנא?

מחלוקת עזה ניטשה בין משפחת ראם - בעלי דפוס וילנא, לבין משפחת שפירא - בעלי דפוס סלאוויטא. רבנים רבים נדרשו להכריע במחלוקת זו, ובמהרה הפכה - למרות שלא היתה לכך שייכות - למחלוקת בין חסידים למתנגדים.

כדי להבטיח את כיסוי ההוצאות של הדפסת מהדורת ש"ס סלאוויטא, קיבלה משפחת שפירא כתב הסכמה מרבנים רבים כי תאסר הדפסת מהדורה נוספת במשך 25 שנה.

לאחר 27 שנה מאז החלו בדפוס סלאוויטא בהדפסת הש"ס, התחילו דפוס וילנא בהדפסת מהדורה נוספת. האחים שפירא מיהרו לטעון כנגדם, כי מאז המהדורה השלישית שהדפיסו חלפו רק 21 שנים, ועל כן האיסור בתוקף. לעומתם טענו משפחת ראם, כי חלות האיסור מעת הדפסת המהדורה הראשונה בלבד.

לאחר דין תורה שהתקיים בבית-הדין בגורדנא, הוכרע כי משפחת ראם רשאית להדפיס את הש"ס, בתנאי שייקנו את כל העותקים שנשאר ביד דפוס סלאוויטא.

כדי לגדוע את המחלוקת שכבר יצאה מכלל שליטה, ניסו מדפיסי סלאוויטא ווילנא להגיע לפשרה, ולכן קיימו בורות זבל"א, כאשר רבי בעריש אשכנזי (בעל שו"ת נודע בשערים) רבה של סלונים - נבחר על ידי האחים שפירא, רבי דוד מנובהרדוק (בעל גליא מסכת) - נבחר בידי בעלי הזהב ומנסה בכל כוחו לפשר בין הצדדים. שלושת הרבנים לא הצליחו להגיע לדיעה מוסכמת, ובשל כך סילקו עצמם מן הדין.

סופו של הסיפור - עגום, הלשנות ועלילות דם גרמו לממשלה הרוסית להכנס לעובי הקורה, לאסור את בני משפחת שפירא ולהלקותן בידי שורת חיילים (מפורסם המעשה, כי בשעת ההלקאה נפלה כיפתו של רבי פנחס, והלה סירב להמשיך גלוי ראש, למרות המלקות הנוספות שספג).

בסופו של דבר סגרו השלטונות את כל בתי-הדפוס העבריים, למעט דפוס וילנא. אך גם הם לא יצאו נקיים מאש המחלוקת, ושריפה שפרצה בבית-הדפוס בוילנא, השביתה את פעולתו.

הפעם נרצה לברר, עד היכן הוא תחום אחריותו של העורך.

נדגיש כי אין אנו באים לדון בעורכים שהם עצמם יוצרי התוכן, שהרי כמחבר עצמו הם שקולים. אלא בעורכים שעיקר עבודתם היא לשפר את התוכן, להצביע על שגיאות כתיב לשון ותחביר, ותיקון סימני הפיסוק. עיתים נדרשת גם הוספת מראי מקומות, כותרות וכותרות משנה וכדו'.

אבל כמה באמת נדרש ממנו להתערב בתוכן ללא שדרש לכך? אמת, שאיש לא יוכל לבוא בטענות אל העורך, מדוע לא הבחין שקושיית המחבר אין בה ממש, או שתוספות כבר שאלו שאלה זו בדיוק, אבל דווקא בזה נמדדים כישוריו של העורך.

נציין דוגמא שהגיע אל שולחננו לאחרונה:

רבי דוד גרינברג - רבה של העיר קוברין (תרס"ה-תרפ"ג), נשא הספד מר בבית הכנסת הגדול בכ"ג אב תרע"ח, עת הגיעה הבשורה המרה על הסתלקותו של רבי חיים סולובייצ'יק. בהספדו הוא מזכיר את דברי ההספד שהספיד רבי אבא'לי את רבי עקיבא אייגר. חושיו של העורך התחדדו למקרא שורות אלו, ובדיקה קצרה העלתה שרבי אבא'לי נפטר בשנת תקצ"ו ואילו רבי עקיבא אייגר נפטר בשנת תקצ"ח - כשנתיים לאחר מכן. בדיקה נוספת העלתה, שהמעשה אכן קשור לרבי אבא'לי אך בשינוי קטן, ההספד נישא על ידי רבי יצחק אב"ד ור"מ וואלז'ין על פטירתו של רבי אבא'לי. (ראו תכלת מרדכי, קלאצקי עמ' 18)

עוד בענין אֵלו ואֵילו - דבר המערכת (גליון 13)

קיבלנו עוד תגובות רבות, אלו מצדדים כך ואלו מצדדים בכך, נביא את חלקן לפניכם:

הרב חנניה ב. העיר: אילו היה הבדל בין אלו לאלו, בין זה ברבים לבין איזה ברבים, נראה שהיתה הערה על כך המפרשים, כמו הערת התוס' המפורסמת בחלוקה שבין אלמלי לאלמלא.

הרב משולם ש. העיר: לגבי המילה 'אילו' (בצירה), יש בזה בעייתיות מסויימת, כי יש את המילה 'אילו' (בחיריק), שמקובל יותר לכותבה בכתיב מלא, וממילא עלולים לטעות ביניהם, ומאי חזית לחלק בין 'אלו' ל'אילו', ולא לחלק בין 'אילו' בצירה ל'אילו' בחיריק?

צנזורה (גליון 15)

הרב ח. ש. כתב: היה מקום להזכיר, את שינוי התאריכים בשערי הספרים לזמן מוקדם יותר, לפני שהוחלו הנחיות הצנזור, וכך להשאיר את נוסח הספר על כנו.

מבין לקוחותינו

מפתחות
ערכים | אישים
מקורות

עיצוב
שערים | כריכת
הנצחות | איורים

עימוד
קלאסי | רב טקסט
מהדורה אלבומית

ניקוד
עברית | ארמית | אידיש
הגהות ניקוד

הקלדה
הקלדה והגהה
בשלב שפות

עריכה
לשונית | תורנית
ספרותית | הגהה

הדפסות
אופסט | דיגיטל
ספרים | קונטרסים

ביוגרפיה
תולדות חיים
מחקר וכתביה

A|א
תרגום
מכל שפה
לכל שפה

תמלול
עברית | אידיש
אנגלית

סריקות
פיענוח ספרים
ומסמכים לטקסט

נקודה | הוצאה לאור - 0723167198 - A80699+90@gmail.com